سلامت و آموزش در دوران کودکی
JOURNAL OF CHILDHOOD HEALTH AND EDUCATION

Winter 2026. Volume 6. Number 4

Research Paper

Comparative Study of Marital Satisfaction and Communication Skills in Parents of Children with Autism and Those With Typically Developing Children

Mehrnaz khodaverdian[1], Somayeh Keshavarz[2], *Esmaeil Shiri[2], Seyede Masoomeh Hoseini Aghuzbani[3], Saeide Asli Tabrizi[1]

1. Department of General Psychology, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
2. Department of Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
3. Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Guilan University, Rasht, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation khodaverdian, M., Keshavarz, S., Shiri, E., Hoseini Aghuzbani, S.M., & Asli Tabrizi, S. (2026). [Comparative Study of Marital Satisfaction and Communication Skills in Parents of Children With Autism and Parents of Typically Developing Children (Persian)]. *Journal of Childhood Health and Education*, *6(4)*, 528-539. https://doi.org/10.22034/JECHE.6.4.245.5

https://doi.org/10.22034/JECHE.6.4.245.5

Received: 29 Apr 2025
Revised: 23 Nov 2025
Accepted: 31 Dec 2025
Available Online: 01 Jan 2026

ABSTRACT

Background and Aim Families raising a child with autism spectrum disorder encounter distinct demands, including substantial caregiving responsibilities, considerable treatment-related expenses, and heightened levels of parental tension and stress. Because these factors can shape parents' marital satisfaction and communication skills, and given the limited empirical attention to this issue, the present study aimed to compare marital satisfaction and communication skills in parents of children with autism and those with typically developing children.

Research Methods This study used a causal-comparative design. The statistical population comprised parents of children diagnosed with autism who were receiving services at the Sina Autism Center in Qazvin. Using convenience sampling, 44 parents of children with autism (22 mothers and 22 fathers) were compared with 44 parents of typically developing children (22 mothers and 22 fathers). Participants completed the Hudson' Marital Satisfaction Scale (1992) and the Queendom Communication Skills Scale (2004). Data analysis included analysis of covariance and multivariate analysis of covariance, and Shapiro-Wilk and Levene's tests were used to evaluate statistical assumptions.

Results The findings showed significant differences in marital satisfaction and communication skills between parents of children with autism and parents of typically developing children.

Conclusion The stresses associated with raising a child with autism correspond with lower marital satisfaction and diminished parental communication skills. Strengthening marital satisfaction and communication skills in parents of children with autism should be considered a priority in therapeutic and supportive interventions.

Keywords Autism, Communication skills, Marital satisfaction, Typical development

Corresponding Author:
Esmaeil Shiri, Assistant Professor.
Address: Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University , Qazvin, Iran.
Tel: +98 (912) 9328865
E-Mail: shiri@soc.ikiu.ac.ir

Copyright © 2026 The Author(s);
This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC-By-NC: https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.en), which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

سلامت و آموزش در دوران کودکی
JOURNAL OF CHILDHOOD HEALTH AND EDUCATION

Extended Abstract

Introduction

Autism spectrum disorder (ASD) is one of the most complex neurodevelopmental disabilities, characterized by deficits in social interaction, communication, and repetitive behavioral patterns, which place profound psychological burdens on parents (APA, 2013; Tustin et al., 2021). Research has shown that parents of children with autism experience higher levels of parenting stress, emotional distress, and burnout compared to parents of typically developing children (Hartley et al., 2019; Gagat, 2022). These chronic stresses can lead to weakened couple interactions, reduced emotional support between couples, and ultimately decreased marital satisfaction, especially when the child's needs receive a large portion of the family's time and emotional resources (Bodenmann, 2007; Milan, 2022).

On the other hand, communication skills—including active listening, emotion regulation, message sending and receiving, and assertiveness—are important predictors of healthy couple functioning and marital adjustment (Baio, 2014). Recent research suggests that parents of children with ASD typically exhibit poorer functioning in couple interactions and communication quality due to the pressures of caregiving and the child's behavioral challenges (Yu et al., 2023). Despite the extreme importance of this issue, comparative studies in Iran on the simultaneous examination of "marital satisfaction" and "communication skills" of parents of autistic children are limited. Accordingly, the present study aimed to compare these two variables between parents of children with ASD and parents of normal children to help in a more accurate understanding of the family consequences of this disorder and the necessity of designing targeted interventions.

Research Methods

This research was a causal-comparative (post-event) study, and the target population included parents of 8- to 9-year-old children with ASD at the Sina Autism Center and parents of normal children in Qazvin elementary schools. Using the convenience sampling method, and based on inclusion and exclusion criteria, 44 parents of autistic children were selected and matched with 44 parents of normal children. Matching was performed based on parental age, child's age, level of education, and employment status, and initial analyses showed that the two groups did not differ significantly in terms of demographic variables.

The research tools included the Hudson Marital Satisfaction Questionnaire (MSQ, 1992) as one of the valid scales for measuring couple relationships (Bodenmann, 2007), and the Queendom Communication Skills Test (QCST, 2004), whose validity and reliability have been confirmed in numerous Iraninan studies (Pourmand et al., 2018).

Data were analyzed using the Shapiro-Wilk test, Levene's test, analysis of covariance (ANCOVA), and multivariate analysis of covariance (MANCOVA). This method has been widely used in comparative studies of families of children with special needs (Hartley et al., 2019).

Results

The average age of parents and children in the two groups was not significantly different, and the two groups were similar in terms of education and employment status, which allowed for a valid comparison of the main variables of the study (Karimi-Afshar et al., 1401). The Shapiro-Wilk test confirmed the normality of the data distribution, and the Levene's test showed that the variance of the two groups was homogeneous.

The ANCOVA results showed that parents of children with autism had significantly lower marital satisfaction than parents of normal children ($P<0.001$), which is consistent with the findings of previous studies (Mahmoudzadeh Morghi et al., 2019; Hartley et al., 2019). Also, a significant difference was observed in communication skills; parents of children with ASD obtained lower scores ($P<0.001$). Five subscales of communication skills—"sending and receiving messages," "emotional control," "listening skills," "communication insight," and "assertiveness"—were all significantly higher in parents of typical children than in the group of parents of autistic children. This pattern suggests that caregiving pressures can reduce capacities for emotion regulation, communicative accuracy, and constructive interaction (Gagat, 2022; Yu et al., 2023).

Conclusion

The findings showed that parents of children with autism have lower levels of marital satisfaction and communication skills compared to parents of typical children. This finding is consistent with the vulnerability-stress-adaptation model, which states that chronic caregiving pressures deplete couples' cognitive and emotional resources and reduce the quality of couple interactions (Bodenmann, 2007; Hartley et al., 2019). The results are

also consistent with previous studies, showing that that parents of children with ASD exhibit greater weakness in emotion regulation and effective communication due to persistent anxiety, child behavioral problems, and emotional exhaustion (Mahmoudzadeh Morghi et al., 2019; Yu et al., 2023).

From a practical perspective, these findings indicate that designing interventions based on communication skills, stress management, and improving couple interactions is essential for parents of children with autism; interventions whose effectiveness has been previously reported (Pourmand et al., 2018; Irshad et al., 2023). The limitations of the study include convenience sampling, being limited to a geographical area, and the specific circumstances of school closures at the time of data collection. Therefore, it is suggested that future studies use a larger sample, longitudinal designs, and couple therapy-based interventions. Overall, our results indicate that strengthening effective communication and couple support can play an important role in reducing caregiving pressures and improving the health of families with a child with ASD.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

Before the research, the researchers provided the subjects with sufficient information about the research process so that they could participate in the research with full knowledge. The researchers also pledged that all information acquired from the subjects would be confidential and that their identities would not be revealed in the analysis, recording, and reporting of the results. The present study was also approved by the Ethics Committee of Biological Research of Qazvin University of Medical Sciences (Code: IR.QUMS.REC.1402.030).

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Authors contributions

All authors played a significant role in designing the title of the study, collecting data, and analyzing the results.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We hereby express our gratitude and appreciation to all who helped us in conducting this research.

سلامت و آموزش در دوران کودکی
JOURNAL OF CHILDHOOD HEALTH AND EDUCATION

مقاله پژوهشی

بررسی مقایسه‌ای رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی در والدین کودکان مبتلا به اتیسم و عادی

مهرناز خداوردیان[۱]، سمیه کشاورز[۲]، *اسماعیل شیری[۲]، سیده معصومه حسینی آغوزبنی[۳]، سعیده اصلی تبریزی[۱]

۱. گروه روانشناسی عمومی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.
۲. گروه روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.
۳. گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

Use your device to scan and read the article online

Citation khodaverdian, M., Keshavarz, S., Shiri, E., Hoseini Aghuzbani, S.M., & Asli Tabrizi, S. (2026). [Comparative Study of Marital Satisfaction and Communication Skills in Parents of Children With Autism and Parents of Typically Developing Children (Persian)]. *Journal of Childhood Health and Education*, *6(4)*, 528-539. https://doi.org/10.22034/JECHE.6.4.245.5

https://doi.org/10.22034/JECHE.6.4.245.5

تاریخ دریافت: ۰۹ آبان ۱۴۰۴
تاریخ اصلاح: ۰۲ آذر ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش: ۱۰ دی ۱۴۰۴
تاریخ انتشار: ۱۱ دی ۱۴۰۴

چکیده

زمینه و هدف باتوجه‌به اینکه خانواده‌های دارای کودک مبتلا به اختلال اتیسم، با چالش‌های خاصی اعم از تخصیص زمان زیاد برای تربیت و نگهداری کودک، صرف هزینه‌های بالای مربوط به درمان، تنش و استرس والدینی مواجه هستند و نیز نقش بسزای اختلال طیف اتیسم در رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین و کمبود پژوهش‌ها در این حوزه، پژوهش حاضر با هدف بررسی مقایسه‌ای رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین کودکان مبتلا به اتیسم و عادی انجام شد.

روش پژوهش پژوهش حاضر از نوع پس‌رویدادی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم در مرکز اُتیسم سینا قزوین بود. با روش نمونه‌گیری در دسترس ۴۴ والد کودک مبتلا به اختلال اتیسم (۲۲ مادر و ۲۲ پدر) با ۴۴ والد کودک عادی (۲۲ مادر و ۲۲ پدر) مورد مقایسه قرار گرفتند. هر دو گروه با مقیاس رضایت زناشویی هودسن (۱۹۹۲) و مقیاس مهارت‌های ارتباطی کوئین دام (۲۰۰۴) ارزیابی شدند. جهت تجزیه‌وتحلیل یافته‌ها از آزمون تحلیل کوواریانس و تحلیل کوواریانس چند متغیری و برای بررسی پیش‌فرض‌ها از آزمون شاپیرو- ویلک و آزمون لون استفاده شد.

یافته‌ها مطابق نتایج، رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم با والدین کودک عادی تفاوت معناداری دارد.

نتیجه‌گیری تنیدگی فرزندپروری کودکان دارای اختلال اتیسم با کاهش رضایت زناشویی و تضعیف مهارت‌های ارتباطی والدین این کودکان همراه است. لذا ارتقای رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم باید در اولویت برنامه‌های درمانی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها اتیسم، رضایت زناشویی، مهارت‌های ارتباطی، رشد طبیعی

* **نویسنده مسئول:**
دکتر اسماعیل شیری
نشانی: قزوین، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، دانشکده علوم اجتماعی، گروه روانشناسی.
تلفن: ۹۳۲۸۸۶۵ (۹۱۲) ۹۸+
رایانامه: shiri@soc.ikiu.ac.ir

Copyright © 2026 The Author(s);
This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC-By-NC: https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.en), which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

مقدمه

یکی از عواملی که می‌تواند شرایط خانواده را دگرگون کند و ساختار آن را تغییر دهد، تولد کودکی با ناتوانی است. یکی از مهم‌ترین ناتوانی‌های دوران کودکی، اختلال طیف اتیسم[1] است. اختلال طیف اتیسم به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین ناتوانی‌های رشدی در نظر گرفته می‌شود که بر توانایی‌های اجتماعی، ذهنی و زبانی کودکان اثر منفی می‌گذارد (انجمن روان شناسی آمریکا[2]، ۲۰۱۳). کودکان با اختلال طیف اتیسم، رفتارهای تکراری همراه با نقایصی در تعاملات اجتماعی نشان می‌دهند (توستین و همکاران[3]، ۲۰۲۱؛ خداوردیان و همکاران، ۱۴۰۲). هم‌زمان با تشخیص اختلال طیف اتیسم فشارهای فزاینده‌ای بر والدین تحمیل می‌شود که می‌تواند به ناامیدی، افسردگی و اضطراب منجر شود (امیرافشاری و همکاران، ۱۳۹۵؛ صدفی و همکاران، ۱۳۹۹). شواهد نشان می‌دهد داشتن کودک دارای اختلال طیف اتیسم باعث کاهش خودکارآمدی و بهزیستی روانی در والدین می‌شود (ارشاد و همکاران[4]، ۲۰۲۳؛ بریسینی و همکاران[5]، ۲۰۲۰؛ شهریاری، ۱۳۹۹).

ویژگی‌های کودکان مبتلا به اختلال طیف اتیسم به‌گونه‌ای است که والدین را وادار به رفتارهای نسنجیده می‌سازد (ارشاد و همکاران، ۲۰۲۳؛ بریسینی و همکاران، ۲۰۲۰). استرس ناشی از داشتن کودک اتیسم، علاوه‌بر اینکه سبب افزایش تعارض والد-فرزندی می‌شود، به مشکلات عدیده‌ای در رابطه زوجین منجر می‌شود (شیترمن[6]، ۲۰۱۳). پژوهش‌ها نشان می‌دهد تربیت کودک مبتلا به اتیسم با نارضایتی در روابط زناشویی و افزایش نرخ طلاق همراه بوده است (بریسینی و همکاران، ۲۰۲۰؛ وانگ و همکاران[7]، ۲۰۲۰؛ منینگ و همکاران[8]، ۲۰۲۱؛ گاگات[9]، ۲۰۲۲؛ میلان[10]، ۲۰۲۲؛ سادوک[11]، ۲۰۱۵). لذا یکی از اثرات منفی در خانواده‌های دارای کودک مبتلا به اتیسم، کاهش رضایت زناشویی[12] است (گرینلی و همکاران[13]، ۲۰۲۲).

رضایت زناشویی را می‌توان به‌عنوان باور افراد از ماهیت کلی ازدواج تعریف کرد که درواقع منعکس‌کننده انتظارات افراد از زندگی مشترک است (دیزجانی و همکاران[14]، ۲۰۱۶؛ بودنمن[15]، ۲۰۰۷). به عقیده هاوکینز[16] (۱۹۶۹)، رضایت زناشویی به معنی رضایت وخشنودی زوجین از جنبه‌های مختلف ازدواج است (ارشاد و همکاران، ۲۰۲۳). پژوهش‌ها نشان می‌دهد سطوح بالای تنیدگی در خانواده‌های دارای کودک اتیسم،کیفیت روابط زناشویی را کاهش می‌دهد (هارتلی و همکاران[17]، ۲۰۱۹). ازآنجایی‌که زندگی زناشویی مناسب می‌تواند برای افراد، یک محیط امن جهت ارضای نیازهای روانی و جسمی فراهم کند و به آن‌ها کمک کند تا تعارضات خود را بهتر حل کنند، لذا باتوجه‌به تأثیرات منفی فرزندپروری کودک دارای اتیسم بر روابط زوجی (ارشاد و همکاران، ۲۰۲۳؛ منینگ و همکاران، ۲۰۲۱؛ گاگات، ۲۰۲۲؛ میلان، ۲۰۲۲؛ پورمند و همکاران، ۱۳۹۷). بررسی عوامل و مکانیسم‌های تأثیرگذار بر رضایت زناشویی از اهمیت بالایی برخوردار است. یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر رضایت زناشویی، مهارت‌های ارتباطی است (خداوردیان، ۱۴۰۱).

مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌هایی هستند که به‌واسطه آن‌ها افراد می‌توانند درگیر تعاملات بین فردی شوند. فرآیندی که افراد در طی آن افکار و احساس‌های خود را با یکدیگر در میان می‌گذارند (علامه و همکاران، ۱۴۰۴؛ فرشاد و همکاران، ۱۳۹۹؛ محمودزاده و همکاران، ۱۳۹۹؛ شعبانی، ۱۴۰۱). مهارت‌های ارتباطی والدین درکاهش تعارض والدین و افزایش رفتارهای مطلوب اجتماعی نقش معناداری دارد (یو و همکاران[18]، ۲۰۲۳؛ دمیرداگ[19]، ۲۰۲۱). نتایج پژوهش‌ها حاکی از این است که کیفیت مهارت‌های ارتباطی در والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم در سطح پایینی است (کریمی افشار و همکاران، ۱۴۰۱).

نتایج پژوهش به‌پژوه و همکاران (۱۳۸۳) نشان داد رضایت زناشویی والدین دارای کودکان کم‌توانی ذهنی نسبت به مادران کودکان عادی کمتر است. نتایج پژوهش قراشی و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد رضایت زناشویی والدین دارای کودکان با آسیب شنوایی نسبت به والدین کودکان عادی کمتر است. نتایج پژوهش‌های موللی و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد رضایت زناشویی والدین دارای کودکان آسیب شنوایی نسبت به والدین دارای کودک کم‌توانی ذهنی کمتر است. نتایج پژوهش مسجدسرایی و همکاران (۱۳۹۹) نشان داد رضایت زناشویی مادران دارای کودکان مبتلا به اتیسم نسبت به مادران کودکان عادی کمتر است.

باتوجه‌به اینکه خانواده‌های دارای کودک مبتلا به اختلال اتیسم، با چالش‌های خاصی اعم از تخصیص زمان زیاد برای نگهداری کودک، تنش و استرس والدینی مواجه هستند و نیز نقش بسزای اختلال طیف اتیسم در رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین، پژوهش حاضر در پی بررسی فرضیه‌های زیر است:

1. Autism spectrum disorder (ASD)
2. American Psychiatric Association (APA)
3. Tustin, F & et al.
4. Irshad, B & et al.
5. Brisini.K & et al.
6. Shtayermman, O.
7. Wang.H & et al.
8. Manning, J & et al.
9. Gagat, A.
10. Millan,M.
11. Sadock, B. J.
12. Marital Satisfaction
13. Greenlee, J & et al.
14. Dizjani, F & et al.
15. Bodenmann,G.
16. Hawkins, J.
17. Hartley, S & et al.
18. Wu,Y & et al.
19. Demirdag, S.

۱.رضایت زناشویی در والدین کودکان مبتلا به اتیسم و عادی تفاوت دارد. ۲. مهارت‌های ارتباطی در والدین کودکان مبتلا به اتیسم و عادی تفاوت دارد.

روش پژوهش

طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

پژوهش حاضر از نوع پس رویدادی (علی مقایسه‌ای) بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، والدین دارای کودک سنین ۸ تا ۹ سال مبتلا به اختلال طیف اُتیسم مراجعه‌کننده به مرکز اُتیسم سینا و والدین کودکان عادی در مدارس ابتدایی شهر قزوین در سال ۱۴۰۲ بودند که با نمونه‌گیری در دسترس و باتوجه‌به معیارهای ورود (والدین کودکانی که تشخیص اختلال طیف اُتیسم گرفته‌اند و کودکانی که با هر دو والد زندگی می‌کنند) و معیارهای خروج (والدین در فرایند پژوهش طلاق بگیرند و یا در روند پژوهش همکاری نکنند) ۴۴ نفر از والدین کودکان مبتلا به اختلال طیف اتیسم با ۴۴ والد کودک عادی مورد مقایسه قرار گرفتند. حجم نمونه بنابر نظر دلاور (۱۳۹۹) و بررسی پژوهش‌های قبلی ۸۸ نفر در نظر گرفته شد.

ابزارهای پژوهش

مقیاس رضایت زناشویی MSQ[20] (۱۹۹۲)

این پرسش‌نامه را هودسن[21] در سال ۱۹۹۲ طراحی کرده و دارای ۲۵ سؤال است. برای اندازه‌گیری میزان و شدت مشکلات زوجین در رابطه زناشویی تدوین شده است. شرکت‌کنندگان پاسخ خود را روی طیف ۵ درجه‌ای مشخص می‌کنند. روایی پرسش‌نامه رضایت زناشویی در نسخه اصلی مطلوب گزارش شده است. پایایی به روش آلفای کرونباخ در این پرسش‌نامه توسط هودسن در سال ۱۹۹۲، ۰/۸۱ گزارش شده است. روایی همگرا این پرسش‌نامه با مقیاس سازگاری زناشویی لاک والاس[22] (۲۰۰۶) مطلوب گزارش شده است. همچنین ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه ۰/۹۶ گزارش شده است (لطفی و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین در پژوهش حاضر، روایی مطلوب و ضریب پایایی این ابزار به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۷ درصد برآورد شده است.

مقیاس مهارت‌های ارتباطی CSS[23] (۲۰۰۴)

پرسش‌نامه مهارت‌های ارتباطی را کویین دام[24] در سال ۲۰۰۴ تهیه کرده است. دارای ۳۴ سؤال است که مهارت‌های ارتباطی را توصیف می‌کند و شامل ۵ خرده‌مقیاس توانایی دریافت و ارسال پیام[25]، کنترل‌عاطفی[26]، مهارت‌گوش‌دادن[27]، بینش نسبت به فرایند ارتباط[28]، و ارتباط توام با قاطعیت[29] است. شرکت‌کنندگان پژوهش پاسخ خود را روی طیف ۵ درجه‌ای مشخص می‌کنند. روایی پرسش‌نامه مهارت‌های ارتباطی در نسخه اصلی مطلوب گزارش شده است. پایایی به روش آلفای کرونباخ در این پرسش‌نامه توسط کویین دام در سال ۲۰۰۴، ۰/۸۶ گزارش شده است. در پژوهش چاری و همکاران (۱۳۸۳) روایی توسط پژوهشگران مطلوب و ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه ۰/۷۱ گزارش شده است. همچنین در پژوهش حاضر، روایی مطلوب و ضریب پایایی این ابزار به روش آلفای‌کرونباخ برای‌کل مقیاس ۰/۶۷ و برای خرده‌مقیاس‌های توانایی دریافت و ارسال پیام، کنترل عاطفی، مهارت گوش دادن، بینش نسبت به فرایند ارتباط و ارتباط توام با قاطعیت به‌ترتیب؛ ۰/۵۰، ۰/۵۲، ۰/۶۳، ۰/۶۵ و ۰/۶۲ برآورد شده است.

شیوه اجرا

پس از دریافت کد اخلاق و مراجعه به مراکز اُتیسم سینا و مدارس ابتدایی شهر قزوین، آزمودنی‌ها به‌صورت در دسترس برای غربالگری انتخاب شدند. سپس باتوجه‌به معیارهای ورود، ۴۴ والد دارای کودک مبتلا به طیف اتیسم با ۴۴ والد دارای کودک عادی مورد مقایسه قرار گرفتند. به‌منظور توصیف داده‌ها از جداول آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد و جهت بررسی پیش فرض‌های پژوهش از آزمون شاپیرو- ویلک[30] و آزمون لون[31] اسفاده شد. برای تجزیه‌وتحلیل یافته‌ها از آزمون تحلیل کوواریانس[32] و تحلیل کوواریانس چند متغیری[33] استفاده شد. برای بررسی مفروضه‌ها و تجزیه‌وتحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌های جمعیت‌شناختی نشان داد ۷۶ درصد از کودکان، دختر و ۲۴ درصد نیز پسر بودند. میانگین سنی و انحراف‌معیار والدین ۴/۳۶±۲ بود. ۴۳ درصد از والدین مدرک تحصیلی کارشناسی، ۴۰ درصد کاردانی و ۱۷ درصد نیز مدرک دیپلم داشتند. در جدول شماره ۱ یافته‌های توصیفی سن والدین و کودکان ارائه شده است.

20. Marital Satisfaction Questionnaire(MSQ)
21. Hudson,S.
22. Locke Wallace,M.
23. Communication Skills Scale (CSS)
24. Queen Dam,N.
25. Ability to receive and send messages
26. Emotional Control
27. Listening Skills
28. Insight into the communication process
29. Communication with assertiveness
30. Shapiro-Wilk test
31. Levene Test
32. Covariance
33. Multivariate Analysis of Covariance

جدول ۱. یافته‌های توصیفی پژوهش (n=۴۴)

متغیر	میانگین±انحراف‌معیار		ارزیابی همسانی دو گروه (تی مستقل)	سطح معناداری
	اتیسم	عادی	آماره تی	
سن والدین	۳۶/۴۷ ±۴/۲۸	۳۶/۶۵ ±۴/۲۴	۰/۲۰	۰/۸۴
سن کودکان	۸/۶۵ ±۱/۲۵	۸/۶۸ ±۱/۳۰	۰/۰۸	۰/۸۹

براساس نتایج جدول شماره ۱، نتایج آزمون تی مستقل جهت همتاسازی دو گروه شرکت‌کننده در مطالعه در متغیر سن، نشان داد ازلحاظ سن والدین و کودکان بین دو گروه تفاوت معناداری وجود ندارد (P>۰/۰۵). برای بررسی پیش‌فرض نرمال بودن از آزمون شاپیرو- ویلک[۳۴] استفاده شد که نتایج آزمون شاپیرو- ویلک در جدول شماره ۲ گزارش شده است.

براساس جدول شماره ۲، سطح معناداری آزمون شاپیرو- ویلک برای متغیرهای مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین همگی نرمال می‌باشند و از اولین پیش‌فرض در این پژوهش تخطی صورت نگرفته است. بررسی پیش‌فرض همگنی واریانس‌ها با آزمون لون مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

براساس جدول شماره ۳ سطح معناداری در متغیرهای مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی از ۰/۰۵ بیشتر است، بنابراین تساوی واریانس‌ها در این پژوهش برقرار می‌باشد. جهت تجزیه‌وتحلیل فرضیه‌های پژوهش، از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۴ گزارش شده است.

نتایج جدول شماره ۴ حاکی از این است که سطح معناداری در دو متغیر مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی از ۰/۰۵ کمتر است و این مسئله نشان‌دهنده این است که گروه‌ها ازلحاظ این دو متغیر با هم تفاوت معناداری دارند. جهت تجزیه‌وتحلیل

34. Shapiro-Wilk Test

جدول ۲. پیش فرض نرمال بودن

متغیر	مقدارZ	درجه آزادی	سطح معناداری
مهارت‌های ارتباطی	۰/۹۸	۸۷	۰/۴۲
رضایت زناشویی	۰/۹۳	۸۷	۰/۰۶

جدول ۳. پیش‌فرض همگنی واریانس‌ها

متغیر	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
مهارت‌های ارتباطی	۱	۸۷	۰/۳۲
رضایت زناشویی	۱	۸۷	۰/۴۹

جدول ۴. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس در متغیرهای پژوهش

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
مهارت‌های ارتباطی	گروه	۲۵۰۱۶۸/۹۰	۱	۲۵۰۱۶۸/۹۰	۷۱۱۲/۹۸	۰/۰۰۱
	خطا	۳۰۲۴/۶۸	۸۶	۳۵/۱۷		
	کل	۵۱۰۴۵۰/۰۰	۸۸			
رضایت زناشویی	گروه	۲۲۶۵۴۸/۰۱	۱	۲۲۶۵۴۸/۰۱	۳۴۱۷/۶۷	۰/۰۰۱
	خطا	۵۷۰۰/۷۰	۸۶	۶۶/۲۸		
	کل	۴۶۳۸۹۹/۰۰	۸۸			

جدول۵. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری در خرده‌مقیاس‌های مهارت‌های ارتباطی

منبع تغییرات	متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدارF	سطح معناداری
گروه	توانایی دریافت و ارسال پیام	۱۷۸۱۲/۵۴	۱	۱۷۸۱۲/۵۴	۲۸۳۲/۰۴	۰/۰۰۱
	کنترل عاطفی	۱۸۳۵۷/۲۸	۱	۱۸۳۵۷/۲۸	۳۴۹۵/۷۴	۰/۰۰۱
	مهارت گوش دادن	۷۹۲۳/۰۱	۱	۷۹۲۳/۰۱	۲۲۷۱/۴۳	۰/۰۰۱
	بینش نسبت به فرایند ارتباط	۳۸۸۸/۹۲	۱	۳۸۸۸/۹۲	۱۵۴۲/۶۸	۰/۰۰۱
	ارتباط توام با قاطعیت	۱۹۸۹۳۰/۱۸	۱	۱۹۸۹۳۰/۱۸	۳۸۴۷/۸۳	۰/۰۰۱
خطا	توانایی دریافت و ارسال پیام	۵۴۰/۹۰	۸۶	۶/۲۹		
	کنترل عاطفی	۴۵۱/۶۱	۸۶	۵/۲۵		
	مهارت گوش دادن	۲۹۹/۹۷	۸۶	۳/۴۸		
	بینش نسبت به فرایند ارتباط	۲۱۶/۷۹	۸۶	۲/۵۲		
	ارتباط توام با قاطعیت	۴۴۴۶/۱۳	۸۶	۵۱/۶۹		
کل	توانایی دریافت و ارسال پیام	۳۷۵۵۸/۰۰	۸۸			
	کنترل عاطفی	۳۸۵۱۹/۰۰	۸۸			
	مهارت گوش دادن	۱۷۰۰۳/۰۰	۸۸			
	بینش نسبت به فرایند ارتباط	۸۶۵۹/۰۰	۸۸			
	ارتباط توام با قاطعیت	۵۵۴۹۲۰/۰۰	۸۸			

خرده‌مقیاس‌های مهارت‌های ارتباطی از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۵ گزارش شده است.

نتایج جدول شماره ۵ حاکی از این است که سطح معناداری در هر پنج خرده‌مقیاس مهارت‌های ارتباطی از ۰/۰۵ کمتر است و این مسئله نشان‌دهنده این است که گروه‌ها ازلحاظ خرده‌مقیاس‌های مهارت‌های ارتباطی با هم تفاوت معناداری دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

باتوجه‌به اینکه خانواده‌های دارای کودک مبتلا به اختلال طیف اتیسم، با چالش‌های خاصی مواجه هستند و نیز نقش بسزای اختلال طیف اتیسم در رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین، پژوهش حاضر با هدف بررسی مقایسه‌ای رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین کودکان مبتلا به اتیسم و عادی انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر، والدین دارای کودک سنین ۸ تا ۹ سال مبتلا به اختلال طیف اُتیسم مراجعه‌کننده به مرکز اُتیسم سینا و والدین کودکان عادی در مدارس ابتدایی شهر قزوین در سال ۱۴۰۲ بودند که با نمونه‌گیری در دسترس، والدین کودکان مبتلا به اختلال طیف اتیسم با والدین کودکان عادی مورد مقایسه قرار گرفتند.

نتیجه فرضیه اول پژوهش حاکی از این است که تفاوت معناداری در رضایت زناشویی والدین کودکان مبتلا به اتیسم با والدین کودکان عادی وجود دارد. نتایج این پژوهش همسو با نتایج مسجدسرایی و همکاران (۱۳۹۹) است که نشان دادند رضایت زناشویی مادران دارای کودکان مبتلا به اتیسم نسبت به مادران کودکان عادی کمتر است. مدل آسیب‌پذیری-استرس-انطباق بیان می‌کند که دو عامل در تعاملات منفی زوجین نقش دارند: اول اینکه، زوجین ممکن است دارای آسیب‌پذیری‌هایی باشند که توانایی آن‌ها را برای مشارکت در تعاملات انطباقی[35] آن‌ها کاهش دهد. دوماً، عوامل استرس‌زای بیرونی رابطه زناشویی، می‌توانند زوجین را درگیر کنند (هارتلی و همکاران، ۲۰۱۹).

35. Adaptive interactions

بالا بودن تنیدگی فرزندپروری[۳۶] کودکان با اختلال‌های طیف اُتیسم و مشکلات رفتاری این کودکان، به مشکلاتی در روابط بین فردی منجر می‌شود و احتمال طلاق در والدین کودکان با اختلال طیف اُتیسم را افزایش می‌دهد (منینگ و همکاران، ۲۰۲۱). همچنین والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم به‌دلیل صرف وقت و انرژی بیشتر در تربیت کودک اتیسم، ازلحاظ عاطفی تعاملات اندکی با همسر خود دارند و فشار زیادی را به‌دلیل داشتن کودک مبتلا به اتیسم متحمل می‌شوند و همین مسئله در دراز مدت به کاهش رضایت زناشویی در والدین کودکان مبتلا به اتیسم منجر می‌شود (گرینلی و همکاران، ۲۰۲۲).

نتیجه فرضیه دوم پژوهش حاکی از این است که تفاوت معناداری در مهارت‌های ارتباطی والدین کودکان مبتلا به اتیسم با والدین کودکان عادی وجود دارد. نتایج این پژوهش همسو با نتایج کریمی افشار و همکاران (۱۴۰۱) است که نشان دادند کیفیت مهارت‌های ارتباطی در والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم در سطح پایینی است. مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌هایی هستند که به‌واسطه آن‌ها افراد می‌توانند درگیر تعاملات بین فردی[۳۷] و فرآیند ارتباط شوند، فرآیندی که افراد در طی آن اطلاعات، افکار و احساس‌های خود را از طریق مبادله پیام‌های کلامی و غیرکلامی با یکدیگر در میان می‌گذارند و برای روابط و به دست آوردن اطلاعات بین فردی، مهارتی ضروری می‌باشد (فرشاد و همکاران، ۱۴۰۰).

طبق نظریه آشفتگی رابطه‌ای، قرار گرفتن مکرر زوجین در معرض مسائل تنش‌زا به آشفتگی رابطه منجر می‌شود. درواقع منظور، یک ارزیابی کلی از رابطه شکننده، پرآشوب و آشفته است. قرار گرفتن مکرر در معرض مسائل فرزندپروری پرتنش و استرس‌زا، کیفیت ارتباطات را تضعیف می‌کند (خداوردیان، ۱۴۰۲). آشفتگی رابطه‌ای، تأثیر فراگیر بر عملکرد فردی و اجتماعی دارد و می‌تواند در تعارض بین والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم نقش بسزایی داشته باشد. بنابراین به نظر می‌رسد استرس ناشی از تربیت کودک مبتلا به اُتیسم به رنجش و آشفتگی بیشتر در رابطه زوجین منجر می‌شود (بریسینی و همکاران، ۲۰۲۰).

از محدودیت‌های پژوهش می‌توان به طولانی شدن بازه غربالگری به‌دلیل تعطیلی مکرر مدارس به سبب آلودگی هوا اشاره کرد. باتوجه‌به نتیجه پژوهش حاضر، از پیشنهادات کاربردی می‌توان به پژوهشگران پیشنهاد داد که ارتقای رضایت زناشویی و مهارت‌های ارتباطی والدین دارای کودک مبتلا به اتیسم در اولویت برنامه‌های درمانی در مراکز بهداشت و درمان قرار گیرد. از پیشنهادات پژوهشی می‌توان به پژوهشگران پیشنهاد داد سایر متغیرهای تأثیرگذار در خانواده های دارای کودک مبتلا به اتیسم را با روش نمونه‌گیری تصادفی مورد بررسی قرار دهند.

36. Parenting stress
37. Interpersonal interactions

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

پژوهشگران قبل از شروع پژوهش درباره فرایند پژوهش، اطلاعات کافی در اختیار آزمودنی‌ها قرار دادند تا آن‌ها بتوانند با آگاهی کامل در مورد شرکت در پژوهش اقدام کنند. همچنین پژوهشگران متعهد شدند تمامی اطلاعات اکتسابی از آزمودنی‌ها محرمانه خواهد بود و در تحلیل، ثبت و گزارش نتایج، هویت آن‌ها فاش نشود.

پژوهش حاضر با کد اخلاق (IR.QUMS.REC.1402.030) در کمیته اخلاق پژوهش‌های زیستی دانشگاه علوم پزشکی قزوین تصویب شده است.

حامی مالی

این پژوهش هیچ‌گونه کمک مالی از سازمانی‌های دولتی، خصوصی و غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت‌نویسندگان

همه نویسندگان به‌طور یکسان در مفهوم و طراحی مطالعه، جمع‌آوری و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها، تفسیر نتایج و تهیه پیش‌نویس مقاله مشارکت داشتند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمامی عزیزانی که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

سلامت و آموزش در دوران کودکی
JOURNAL OF CHILDHOOD HEALTH AND EDUCATION

References

Allameh, M., Salimi, N., Malekbostan, S., Miranisargazi, N., & Ghadiri S. (2025). [Comparison of the Effectiveness of Intervention based on Parent-child Relationship and Dialectical Behavior Therapy on Communication Skills and Reduction of the Symptoms of Attention Deficit Disorder in Hyperactive Children (Persian)]. *Journal of Childhood Health and Education, 6*(2), 221-238. [DOI:10.22034/jeche.6.2.221]

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders.* Tehran: Ravan Publications. [Link]

Amirafshari, Sh., Afrooz, G. A., Asgharinekah, M., & Ghobari Bonab, B.(2017). Evaluating Ten Aspects of Marital Satisfaction in Parents of Children with Autism. *Exceptional Children's Quarterly, 17*(3),53-62. [Link]

Brisini., K., & Solomon, D. (2020). Distinguishing relationalturbulence, maritalsatisfaction, and parentingstress as predictors ofineffective Arguing amongineffective Arguing among parents of children with autism. *Journal of Social and Personal Relationships,* 1-19. [DOI:10.1177/0265407520958197]

Bodenmann, G., Ledermann,T., & Bradbury, T. N. (2007).Stress,Sex and satisfaction in marriage. *Personal Relationships, 14,* 551-569. [DOI:10.1111/j.1475-6811.2007.00171.x]

Bepajouh, A., & Ramezani, F. (2005). [Study of marital satisfaction of parents of mentally retarded and normal children (Persian)]. *Journal of Humanities and Social Sciences, Shiraz, 4*(24), 72-81. [Link]

Delavar, A. (2021). *Theoretical and practical foundations of research in humanities and social sciences*. Tehran: Rosh Publications. [Link]

Demirdag, S. (2021). The Mediating Role of Life Satisfaction in the Relationship between Time Management and Communication Skills. *Educational Administration: Theory & Practice , 27*(1), 967 -84. [Link]

Dizjani, F., & Kharamin, S. (2016). Reality therapy effect on marital satisfaction and women's quality of life. *Armaghane Danesh, 21*(2), 187 -99. [Link]

Farshad, M. R., & Samavi, S. A. (2022). [Simple and multiple relationship between experiential avoidance and communication skills with emotional instrumentality in married women of Bandar Abbas city in 1401 (Persian)]. *Rafsanjan University of Medical Sciences, (21),* 483-496. [DOI:10.52547/jrums.21.5.483]

Gagat-Matuła, A. (2022). Resilience and Coping with Stress and Marital Satisfaction of the Parents of Children with ASD during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(19), 12372. [DOI:10.3390/ijerph191912372]

Greenlee, J. L., Piro-Gambetti, B., Putney, J., Papp, L. M., & Hartley, S. L. (2022). Marital satisfaction, parenting styles, and child outcomes in families of autistic children. *Family Process, 61*(2), 941-961. [DOI:10.1111/famp.12708]

Hassan Sadafi, M., Masjed-Saraee, M. R., & Afrooz, G. A. (2021). [The Comparison of Parenting Stress and Coping Strategies of Mothers of Children with Autism Spectrum and Mothers of Healthy Children (Persian)]. *Journal of Childhood Health and Education, 2*(2), 63-77. [Link]

Hartley, S. L., Hickey, E. J., DaWalt, L., & Rodriguez, G. (2019). Broader autism phenotype and couple interactions in parents of children with autism. *Autism, 23*(8), 2068-2079. [DOI:10.1177/1362361319841312]

Hawkins, J. L. (1969). Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family.* [Link]

Hossein Chari, M., & Fadakar, M. M. (2005). [Studying the impact of university on communication skills based on a comparison of students and undergraduates (Persian)]. *Daneshvar Behaviour, 12*(15), 21-32. [Link]

Irshad, B., Pervez, R., Nayab, G., Naseem, N., Khan, M. N., & Awan, Z. (2023). Parenting stress and marital satisfaction among parents of children with neurodevelopmental disorders: Moderating role of resilience. *The Rehabilitation Journal, 7*(02), 525-531. [DOI:10.52567/trj.v7i02.201]

Khodaverdian, M. (2023). [Prediction of marital satisfaction based on empathy، social cognition and communication skills with the mediating role of broader autism phenotype in parents of autistic children (Persian)] [MA Thesis]. Qazvin: Imam Khomeini International University. [Link]

Karimi Afshar, E., Rafiei, F., & Askarpour, N. (2023). [Investigating the effectiveness of reciprocal effective communication skill training on improving marital satisfaction and communication skills in parents of autistic children (Persian)]. *Journal of Psychology and Educational Sciences in the Third Millennium, 7*(3), 315-324. [Link]

Khodaverdian, M. (2024). [Prediction of marital satisfaction based on empathy، social cognition and communication skills with the mediating role of broader autism phenotype in parents of autistic children (Persian)] [MA thesis]. Qazvin: Imam Khomeini International University. [Link]

Lotfi, A., Taghipour, S. H., Mirsififard, L., & Moradi, K. H. (2019). [Predicting marital satisfaction based on sexual satisfaction, differentiation and reflective thinking among young couples in Isfahan (Persian)]. *Women and Family Studies, 12*(43), 19-37. [DOI:10.30495/jwsf.2019.668796]

Manning, J., Billian, J., Matson, J., Allen, C., & Soares, N. (2021). Perceptions of Families of Individuals with Autism Spectrum Disorder during the COVID-19 Crisis. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 51,* 2920–2928. [DOI:10.1007/s10803-020-04760-5]

Millan, M. (2022). Marital Satisfaction, Parental Stress, & Perceived Social Support of Mothers of Children with Autism Spectrum Disorders [Bachelor of Arts in Psychology & Theatre Arts]. Miami: University of Miami. [Link]

Movallali, G., Abdollahzadeh Rafi, M., & Nemati, S. H. (2013). [Comparison of general health status in mothers of hearing and hearing-impaired children (Persian)]. *Audiology, 22*(2), 34-39. [Link]

Masjeedsaraei, M. R., Sadafi, M. H., & Afrooz. G. (2021). [Comparison of parenting stress and marital satisfaction in mothers of children with autism spectrum disorders and mothers of healthy children (Persian)]. *Health and Education in Early Childhood, 2*(1), 27-45. [Link]

Mahmoudzadeh Morghi, A., Miraskandi, F., & Farbod, M.S. (2021). [The role of life skills, conflict resolution and problem solving in predicting the tendency to divorce married men and women (Persian)]. *Mashhad Journal of Medical Sciences, 64*(2). [DOI:10.22038/mjms.2021.19177]

Mullaly, G., Abdollahzadeh Rafi, M., & Nemati, S. H. (2013). [Comparing the health of deaf and hard of hearing mothers (Persian)]. *Journal of Audiology, 22*(2), 33-39. [Link]

Pourmand, S., Yazdi, S. M., & Ghasemzadeh, S. (2019). [The effect of training mothers in the family interaction program on marital satisfaction and communication skills of children with autism spectrum disorder (Persian)]. *Child Mental Health, 6*(4), 279-289. [DOI:10.29252/jcmh.6.4.25]

Queendom. (2004). Communication Skills Test-Revise. [Link]

Qarashi, K., Sarandi, P., & Farid, A. (2013). [Comparison of stress and marital satisfaction in parents of hearing-impaired and normal children (Persian)]. *Journal of Audiology, 22*(1), 18-24. [Link]

Sadock, B. J., Sadock, V. A., & Ruiz, P. (2015). *Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry* (Eleventh edition.). Philadelphia: Wolters Kluwer. [Link]

Shtayermman, O. (2013). Stress and marital satisfaction of parents to children diagnosed with autism. *European Psychiatry, 28*(1). [DOI:10.1080/10522158.2013.786777]

Shabani Minnabad, M. (2023). The effect of teaching social-communication skills on the dimensions of self-esteem of preschool students. *Journal of Childhood Health and Education,4*(1), 8. [DOI:10.32592/jeche.4.1.101]

Shahriari Ahmadi, M. (2021). [Comparison of the lifestyle of parents of children with autism spectrum disorder based on the severity of the disorder with the lifestyle of parents of healthy children (Persian)]. *Journal of Childhood Health and Education, 1*(2), 77-86. [Link]

Tustin, F., & Rhode, M. (2021). *Autistic states in children.* Routledge. [Link]

Wang. H, Hu. X, & Rachel Han. Z. (2020). Parental stress, involvement, and family quality of life in mothers and fathers of children with autism spectrum disorder in mainlandChina: A dyadic analysis. *Research in Developmental Disabilities, (107),* 103791. [DOI:10.1016/j.ridd.2020.103791]

Yu-Yu, Ch., & Wen, J. (2023). Marital communication patterns in parents of autistic children. *Research in Autism Spectrum Disorders, 6*(1), 293-310. [Link]

This Page Intentionally Left Blank